

Temmuz 2012

Bu bilgi notunun kapsamı nihai değildir ve AİHM için bağlayıcılığı yoktur

Cinsiyet Kimliği Sorunları

[Rees – Birleşik Krallık Davası](#), 17.10.1986

Kadından erkeğe transseksüel başvuran, Birleşik Krallık hukukunun kendisine mevcut durumuna tekabül eden bir hukuki statü vermediğinden şikayetçi idi.

8. Maddenin (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ihlali söz konusu değildir: başvuranın talep ettiği değişikliklerin gerçekleşebilmesi için nüfus kayıt sisteminin kökten tadil edilmesi gerekecekti ve bu ise doğuracağı idari sonuçların yanısıra toplumun geri kalanına ödevler yükleyecekti. AİHM ayrıca Birleşik Krallık'ın Rees'in tıbbi tedavi giderlerini karşılamış olduğuna dikkat çekmiştir.

Ancak, AİHM "transseksüellerin sorunlarının ciddiyetinin ve kendilerinde yol açtığı sıkıntının" ayırında olduğunu kaydederek "bilhassa bilimsel ve toplumsal gelişmeler ışığında gerekli uygun tedbirlerin incelenmesini" tavsiye etmiştir.

12. maddenin (evlenme ve aile kurma hakkı) ihlal edilmemiştir: geleneksel evlilik kavramı, karşı biyolojik cinsler arasında birleşmeye dayalıdır Devletler evlenme hakkını düzenleme yetkisine sahiptirler.

[Cossey – Birleşik Krallık Davası](#), 27.09.1990

AİHM *Rees – Birleşik Krallık davası*ndaki ile benzer sonuçlara varmış, önceki kararlarından farklı hareket etmesine yol açabilecek yeni olgular veya özel durumlar görmediğini kaydetmiştir.

8. Madde ihlal edilmemiştir.

AİHM "cinsiyet değiştirme operasyonu sonrasında diğer cinsiyetin bütün biyolojik özelliklerinin iktisap edilmesinin söz konusu olmadığını" yinelemiştir (Par. 40). AİHM ayrıca nüfus kaydına şerh eklenmesinin uygun bir çözüm olmayacağını kaydetmiştir.

12. Madde ihlal edilmemiştir.

Geleneksel evlilik kavramına bağlılık, "evlenme amacıyla kişinin cinsiyetini belirlemeye yönelik biyolojik kriterlerin benimsenmesi uygulamasının devamı için" yeterli gerekçe teşkil etmektedir ve Devlet, evlenme hakkını ulusal mevzuatla düzenleme yetkisine sahiptir.

[X, Y ve Z – Birleşik Krallık Davası](#), 22.04.1997

AİHM **8. Maddenin (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edilmediğine hükmetmekle** birlikte, transseksüel birey ile partnerinin çocuğu arasında bir aile hayatının mevcut olduğunu kabul etmiştir (Par. 37: X, doğumundan bu yana her bakımdan Z'nin "babası" gibi hareket etmiştir". Bu şartlarda AİHM üç başvurunu birbirine bağlayan [fiili] aile rabitasının bulunduğunu kaydetmektedir").

B. – Fransa Davasında (25.03.1992) AİHM, transseksüellerin tanınması ile ilgili bir davada ilk kez 8. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Erkekten kadına transseksüel B, Fransız mercilerinin nüfus kaydındaki statüsünü talep ettiği şekilde değiştirmediklerinden şikayetçi idi.

8. Madde (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edilmiştir.

AİHM, başta Birleşik Krallık ve Fransız medeni hal sistemlerindeki farklılıklar olmak üzere, bu *B. davasını Rees – Birleşik Krallık ve Cossey – Birleşik Krallık* davalarından ayıran etkenleri göz önünde bulundurmuştur. Birleşik Krallık'ta doğum belgelerinin değiştirilmesinin önünde büyük engeller mevcutken, Fransa'da bu belgelerin kişilerin hayatı boyunca güncellenmesi hedeflenmektedir. AİHM Fransa'da pek çok resmi belgede "transseksüel bireyin yasal cinsiyeti ile görünürdeki cinsiyeti" arasında farklılık görüldüğünü (Par. 59), aynı duruma sosyal güvenlik belgelerinde ve bordrolarda da rastlandığını kaydetmiştir.

AİHM bu davada başvuranın nüfus kaydının değiştirilmemesinin "günlük yaşamında kendisini özel hayata saygı hakkına uygun olmayan bir duruma düşürdüğüne" karar vermiştir.

Sheffield – Horsham – Birleşik Krallık Davası, 30.07.1998

AİHM, bu davada *Rees – Birleşik Krallık ve Cossey – Birleşik Krallık* kararlarından farklı bir yaklaşım sergilemesi için herhangi bir neden bulunduğu konusunda ikna olmamıştır: "transseksüellik karmaşık bilimsel, hukuki, ahlaki ve sosyal sorunlara yol açmaya devam etmektedir ve bu bağlamda Yüksek Sözleşmeciler Tarafı arasında genel paylaşım gören bir yaklaşım mevcut değildir" (Par. 58).

8. Maddenin (özel ve aile hayatına saygı hakkı), 12. Maddenin (evlenme ve aile kurma hakkı) ve 14. Maddenin (ayrımçılık yasağı) ihlali söz konusu değildir.

Ancak, AİHM "bu olgunun giderek daha fazla toplumsal kabul görmesi ve ameliyat olan transseksüellerin karşılaştığı sorunların giderek daha fazla kabullenilmesi" bağlamında "Yüksek Sözleşmeciler Tarafının bu alanı sürekli inceleme altında bulundurmaları gerektiğini kaydetmektedir".

Christine Goodwin davası**Christine Goodwin – Birleşik Krallık Davası, Büyük Daire, 11.07.2002**

Cinsiyet değiştiren başvuran, bunun hukuki olarak tanınmadığından, özellikle de iş, sosyal güvenlik, emeklilik ve evlenme hakları bakımından kendisine gösterilen muameleden şikayetçi idi.

Transseksüellerin toplum tarafından kabullenilmesine yönelik net ve sürekli bir uluslararası eğilim mevcuttur ve ameliyatla transseksüel olanların yeni cinsel kimlikleri hukuki olarak giderek daha fazla kabul görmektedir; **bu nedenle 8. Madde (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edilmiştir.**

"AİHM, başvuranın cinsiyet değişikliğinin hukuki olarak tanınması karşısında kamu yararını olumsuz etkileyecek kayda değer etkenler bulunmadığından bahisle, Sözleşmede mündemiç adil denge kavramının bu davada başvuranın

lehine olduğu sonucuna varmaktadır.”

[12. madde \(evlenme ve aile kurma hakkı\) ihlal edilmiştir.](#)

“AİHM [12. Maddenin hükümlerinin] hala cinsiyete salt biyolojik ölçütlerle atıfta yaptığının varsayılacağı konusunda ikna olmuş değildir” (Par. 100.

AİHM transseksüel evliliklerin şartlarını ve formalitelerini belirleme yetkisinin Devlete ait olduğunu kaydetmekle birlikte, “hiçbir gerekçenin transseksüellerin evlenme hakkından yararlanmalarını engellememesi gerektiğini” ifade etmiştir.

Büyük Dairenin Christine Goodwin davasındaki kararının ardından, Birleşik Krallık transseksüellerin cinsiyetlerinin tanınmasına dair bir sertifika başvuru sistemi getirmiştir. Aşağıda yer verilen iki dava, cinsiyet değiştirme operasyonundan önce evlenmiş ve bu cinsiyetin tanınması usulünden yararlanmak isteyen transseksüel bireyler ile ilgilidir.

[Wena ve Anita Parry – Birleşik Krallık Davası](#) (Kasım 2006)

[R. ve F. – Birleşik Krallık Davası](#) (Kasım 2006)

Her iki davada da başvuranlar evli ve çocuk sahibi idiler. Her iki davada da çiftlerden biri cinsiyet değiştirme operasyonu geçirmiş ve evli olduğu eşinden ayrılmamıştır. 2004 tarihinde Cinsiyetin Tanınması Yasasının çıkarılmasıyla birlikte, cinsiyet değiştirme operasyonu geçiren başvuranlar Cinsiyetin Tanınması Sertifikası almak üzere başvuruda bulunmuşlardır; fakat bu sertifikanın verilmesi için boşanmak gerekmektedir. Başvuranlar özellikle 8. Maddeye (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ve 12. Maddeye (evlenme hakkı) istinaden evliliklerini sonlandırmaksızın cinsiyetlerinin yasal olarak tanınmasının mümkün olmadığından şikayetçi idiler.

[Başvuru kabul edilemez ilan edilmiştir \(açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir\):](#)

İngiliz hukukunda aynı cinslerin evliliğine izin verilmediği için evliliklerini sonlandırmaları istenmiştir. Birleşik Krallık cinsiyet değiştiren bireylerin yasal olarak tanınmasını sağlamıştır ve başvuranlar ilişkilerine medeni partner olarak devam edebilirler; zira bu statüde de evlilikle hemen hemen aynı hak ve yükümlülükler söz konusudur.

AİHM, Christine Goodwin kararının ardından bu yeni sistem getirildiğinde, kanun koyucunun, sayıca az da olsa evli transseksüeller bulunduğu farkında olmakla birlikte eşlerden birinin cinsiyetin tanınması usulünden yararlanması durumunda evliliğin devamına ilişkin bir hüküm koymayı tercih etmediğini kaydetmiştir. AİHM, bu denli az sayıda evlilik için istisna yapılmasının beklenemeyeceğine hükmetmiştir.

[Schlumpf – İsviçre Davası](#), 08.01.2009

Dava, başvuranın cinsiyet değişikliği operasyonunun giderlerinin sigorta tarafından ödenmemesi ile ilgili idi: sigorta şirketi, bu tarz operasyonların karşılanması için içtihatla yer alan iki yıl bekleme süresinin dolmasının gerektiğini, fakat başvuranın bu süreyi doldurmadığını ileri sürmüştür.

8. Madde (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edilmiştir: bekleme süresi başvuranın yaşı (67) göz önünde tutulmaksızın otomatik olarak uygulanmıştır. Oysa bu gecikme, başvuranın operasyon kararını muhtemelen etkileyecek, bu ise cinsiyet kimliğini belirleme özgürlüğüne ket vuracaktı.

P.V. – İspanya Davası, yalnızca Fransızcadır, 30.11.2010

Cinsiyet değiştirmeden önce 1998 yılında eşinden bir erkek çocuğu olan erkekten kadına transseksüel başvuran, 2002 yılında eşinden ayrılmıştı ve mahkemenin cinsiyet değiştirmesi sonrasındaki duygusal kararsızlığının o sırada 6 yaşında olan oğlunu rahatsız etme riski bulunduğu gerekçesiyle oğlula görüşmelerini kısıtlamasından şikayetçi idi.

14. Maddeyle bağlantılı olarak 8. Maddenin ihlali söz konusu değildir: görüşme kısıtlaması başvuranın transseksüel olmasından dolayı değil getirilmemiştir. İspanya mahkemelerince getirilen bu kısıtlamanın gerekçesi, başvuranın yaşadığı geçici duygusal kararsızlık ışığında çocuğun iyilik hali idi. Bu nedenle, çocuğun, babasının yeni cinsiyetine alışmasını sağlayacak tedrici bir düzenleme yapılmıştır.

P. – Portekiz Davası (yalnızca Fransızcadır)

Karar 06.09.2011 tarihinde listeden çıkarılmıştır

Başvuran doğumunda erkek olarak kaydedilmiştir. Yetişkinlik döneminde cinsiyet değiştirme tedavisi görmüş ve ameliyat olmuştur. Başvuran, durumunun yasal olarak tanınmadığından ve ayrıca konuyla ilgili mevzuat bulunmadığından şikayetçi idi. Bu dava, bu konuyla ilgili Portekiz hakkında açılan ilk davadır. Ulusal mahkemelerdeki yasal olarak tanınma talebinden başarılı sonuç elde etmiştir.

Yakın zamandaki davalar

Genderdoc-M – Moldova Cumhuriyeti Davası (no. 9106/06)

12.06.2012

Başvurucu Genderdoc-M, Moldova’da yerleşik hükümet dışı bir kuruluştur ve amacı lezbiyen, gay, biseksüel ve transseksüelleri (LGBT) bilgilendirmek ve bu gruplara yardım etmektir. Dava, Genderdoc-M’nin 2005 Mayıs’ında cinsel azınlıkların ayrımcılıktan korunmasına ilişkin kanun çıkarılması talebiyle Chişinau’da yapmayı planladığı gösterinin yasaklanması ile ilgili idi. Başvurucu kuruluş özellikle yasağın kanunsuz olduğundan, gösterinin planlandığı tarihten önce kesin bir karar elde etmelerine imkan veren etkili bir usulün bulunmadığından ve Moldova’daki eşcinsel grupların çıkarlarını savunduğu için ayrımcılığa uğradığından şikayetçi idi. Başvuran özellikle 11. Maddeye (toplantı ve dernek kurma özgürlüğü), 13. Maddeye (etkili başvuru hakkı) ve 14. Maddeye (ayrımcılık yasağı) istinat etmekte idi.

11. Madde ihlal edilmiştir.

11. Maddeyle bağlantılı olarak 13. Madde ihlal edilmiştir.

11. Maddeyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir.

Derdest davalar

[Y.Y. – Türkiye Davası](#) (no. 14793/08)

Mart 2010'da tebliğ edilmiştir.

Dava, ulusal mahkemelerin, kanundaki kalıcı kısırlık tanısı almış olma şartını haiz bulunmadığı gerekçesiyle başvuranın cinsiyet değiştirme ameliyatı olmasına izin vermemeleri ile ilgilidir. Başvuran 8. Maddeye istinat etmektedir.

[H – Finlandiya Davası](#) (no. 37359/09)

Nisan 2010'da tebliğ edilmiştir.

Başvuran, cinsiyet değişikliğinden sonra yeni cinsiyetinin tanınmasının ancak evliliğini medeni partnerliğe çevirmesiyle mümkün olabileceğinden şikayetçidir. 8, 12 ve 14. Maddelere istinat etmektedir.

[Cassar – Malta Davası](#) (no. 36982/11)

1 Haziran 2011'de tebliğ edilmiştir.

Başvuran, Malta hukukuna göre transseksüellerin evlilik akdi yapma da dahil hiçbir amaçla cinsiyet edinmiş kişiler olarak tanınmadığından şikayetçidir. Başvuran 8, 12 ve 13. Maddelere atıfla haklarının ihlali karşısında etkili başvuru yolu bulunmadığını ve bu nedenle 8 ve 12. Maddeler kapsamındaki mağduriyetinin devam ettiğinden şikayetçidir.

Basın irtibat:
+33 3 90 21 42 08

(Bu bilgi notunun Türkçe çevirisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nun katkılarıyla hazırlanmıştır.)